



PARS SECUNDA

DE

PERTINENTIBUS AD JUDICIUM.

INFORMATIO PRIMA

De Propositione.

ARTICULUS PRIMUS

De Naturâ Propositionis.

CONCLUSIO I. Essentialis definitio
Propositionis est, quod sit *Oratio enun-*
tians unum de alio.

Explicatur : *Oratio* ponitur pro genere, cæteræ particulæ pro differentiâ, definitio enim & divisio nihil enunciant, quia carent copulâ. Discursus verò unum quidem infert *ex alio*, scilicet consequens ex antecedente, non tamen unum enunciat *de alio*, ratione sui, sed ratione propositionum, quibus constat. Quod illa definitio sit *essentialis*, patet, quia enunciare unum de alio est essentia propositionis, & ei priùs convenit, quam significare verum vel falsum.

Advertendum autem, quo Enunciare 2

E

unum

unum de alio dupliciter intelligi possit, Imò, pro affirmatione vel negatione prædicati de subiecto, & sic enunciare convenit propositioni categoricæ, 2dò, pro iudicio de connexionione vel non connexionione partium, qualescunque illæ sicut, sive termini, sive propositiones, & hoc modo enunciare etiam convenit propositioni hypotheticæ.

- 3 **CONCLUSIO II.** Definitio descriptiva Propositionis est, quod sit *oratio verum vel falsum significans.*

Explicatur: *Oratio* iterum ponitur pro genere, *verum vel falsum significans* pro differentiâ, significare verum est significare rem *ut in se est*, ut: *nix est alba*, significare falsum est significare rem *aliter ac in se est*, ut: *nix est nigra*, unde natum est axioma: *ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa.* Hanc definitionem esse descriptivam, manifestum est, quia datur per proprietates.

- 4 Dices Imò. Secunda definitio propositionis convenit alteri à definito, ergo non est bona. P. ant. alterum à definito est definitio, sed secunda definitio propositionis etiam convenit definitioni, ergo. P. min. *animal rationale*, quæ est definitio hominis, etiam est oratio verum significans, ergo. Deinde, hæc vox: *verum* significat

veritatem, & tamen non est propositio, ergo.

R. ad prob. min. dist. ant. animal rationale est oratio verum significans *apprehensivè*, C. significans *judicativè* N. ant. definitio quidem significat verum *apprehensivè*, quia est actus simplicis apprehensionis explicans naturam rei sicut est, non tamen significat verum *judicativè*, quia non exigit copulam ad explicandam rei naturam.

Ad additum R. vox *verum* significat veritatem *signatè*. C. ant. *exercitè* N. ant.

Dices 2dò. Illa definitio non est bona, 5 quæ traditur per opposita, sed secunda definitio propositionis traditur per opposita, ergo, Maj. patet, definitio enim debet explicare naturam rei, opposita autem eidem rei convenire non possunt, P. min. secunda definitio propositionis datur per verum & falsum, sed verum & falsum sunt opposita, ergo.

R. dist Maj. illa definitio non est bona, quæ traditur per opposita, copulativè sumpta C. Maj. per opposita *divisivè* sumpta N. Maj. sed secunda definitio propositionis datur per opposita *divisivè* sumpta C. min. per opposita *copulativè* sumpta N. min. propositio

tio non definitur oratio verum & falsum significans, sed verum *vel* falsum, ita ut propositio *in communi* & signate sumpta sit indifferens, an sit vera *vel* falsa, propositio autem *in particulari*, & exercitè sumpta (cæteris paribus) alia sit *determinatè* vera, alia *determinatè* falsa.

ARTICULUS SECUNDUS

De Divisionibus Propositionis.

6 **I**N propositione quatuor potissimùm occurrunt consideranda, Primo *substantia*, quæ apud S. Thom. *Op. 48. de enunc. c. 6.* est unio partium, 2dò *Materia*, vel *remota* & sunt termini, vel *proxima*, & est convenientia vel disconvenientia terminorum, antecedens ipsam unionem, 3tò. *Qualitas*, quæ est affirmatio vel negatio, 4tò. *Quantitas*, quæ est extensio subjecti ad plura vel pauciora. Secundùm hæc quatuor etiam propositio quadrisariam dividitur.

7 **CONCLUSIO I.** *Propositio secundùm Substantiam* dividitur in *Categoricam*, & *Hypotheticam*.

Declaratur. *Propositio Categorica* vel simplex est, quæ *constat* *subjecto* & *prædicato*, *velut* *partibus principalibus unica copula principali*, ac *verbali unitis*, ut: *virtus est laudanda.*

Pro-

Propositio Hypothesica vel composita est, quæ constat duabus propositionibus categoricis velut partibus principalibus unione adverbiali unitis, ut: *si sol lucet, dies est.* Dupliciter ergo distinguitur propositio categorica ab hypothetica, Primò, *ex parte extremorum*, quia extrema propositionis categoricæ immediata sunt *termini*, extrema propositionis hypotheticæ immediata sunt *propositiones*. 2dò *ex parte copulæ*, quia copula in propositione categoricâ est *verbalis*, in hypotheticâ *adverbialis*.

Dices, Omnis propositio est composita, 8 ergo non datur propositio simplex vel categorica, P. ant. *omnis propositio componitur ex subjecto, & prædicato, mediante copulâ, ergo.*

R. dist. ant. *omnis propositio est composita vel categoricè, vel hypotheticè* C ant. *omnis propositio est composita hypotheticè* N. ant. *Propositio categorica est composita categoricè, sive ex terminis. Propositio hypothetica est composita hypotheticè, sive ex propositionibus. Circa propositionem categoricam.*

Advertendum primò. Quod propositio 9 adhuc maneat simplex, licet subjectum vel prædicatum sit oratio, aut integra propositio, unde hæ propositiones sunt categoricæ:

Imperator Romanorum est defensor Ecclesie. Homo, qui est deditus inertia, est laude indignus. Petrus studet, est propositio.

IO 2do. Quod copula *verbalis*, sive expressa per verbum *sum*, sit duplex, alia Principalis vel *Connexionis*, alia minus principalis, vel *implicationis*, Copula *principalis* est illa, quæ unit vel connectit prædicatum subjecto, & vocatur principalis, quia penes illam principaliter attenditur, an propositio sit affirmativa vel negativa, vera vel falsa. Copula *minus principalis* est illa, quæ non unit prædicatum subjecto, sed potius se tenet ex parte unius extremi tantum, & hinc dicitur copula *implicationis*, v. g. in hac propositione: *Petrus, quia est Logicus, est diligens*, pro copula principali habetur *ly: est*, positum ante *ly diligens*, pro copula vero minus principali, accipitur *ly est*, positum post relativum. Signum copulæ minus principalis est, si illâ omisâ stet adhuc propositio, sic in dato exemplo manet eadem propositio, licet dicas. *Petrus logicus est diligens.*

II 3tio. Propositio categorica dicitur *de secundo adjacente*, quando prædicatum propositionis ponitur *implicitè*, ut: *Petrus currit*. Dicitur *de tertio adjacente*, quando subjectum, prædicatum, & quando ponuntur *explicitè*, ut: *Petrus est Doctus*. Dicitur

de verbo adjectivo . quando solum verbum ponitur , ut : *vesperascit*.

CONCLUSIO II. *Propositio secundum 12*
Materiam (proximam) triplex est , alia est in materiâ *necessariâ* , alia in materiâ *impossibili* , & alia in materiâ *contingente*.

Declaratur. *Propositio* in materiâ *necessariâ* vel naturali est , *cujus prædicatum necessario convenit* subjecto , ut : *homo est animal*.

Propositio in materiâ *impossibili* est , *cujus prædicatum absolutè repugnat* subjecto , ut : *homo est lapis*.

Propositio in materiâ *contingente* est , *cujus prædicatum contingenter vel accidentaliter convenit* subjecto , ut : *homo est albus*.
 ubi.

Advertendum imò. Quod manente eodem subjecto & prædicato , semper maneat eadem materia propositionis , licet ipsa propositio mutetur penes affirmationem vel negationem , veritatem vel falsitatem , universalitatem vel particularitatem , unde , sive dicas : *homo est animal* , sive : *homo non est animal* , utraque propositio est in materiâ *necessariâ*.

2. Aliud est : propositionem esse *necessariam* , & aliud : esse in materiâ *necessariâ*.
Propositio necessaria est necessario vera , li-

cet termini non habeant convenientiam necessariam. Propositio in materiâ necessariâ est, in quâ termini habent necessariam convenientiam, unde hæc propositio: *homo non est animal*, est in materiâ necessariâ, non tamen est propositio necessaria, vel necessariò vera, sed impossibilis. Eodem modo discurrendum est de propositione *impossibili* & in *materiâ impossibili*. Propositio impossibilis est *impossibiliter vera*. Propositio in materiâ impossibili est, in quâ termini invicem absolute repugnant, unde hæc propositio: *homo non est lapis*, est propositio necessaria, sed in materiâ impossibili. Ex quibus:

- 15 Sequitur 1mò, quod ad cognoscendum, in quâ materiâ sit propositio, *unicè* attendenda sit terminorum habitudo, id est, vel connexio vel repugnantia.

Sequitur 2dò, quod omnis propositio affirmativa in materiâ necessariâ sit etiam necessaria, & vera, ut: *homo est animal*, omnis verò propositio negativa in materiâ necessariâ, sit impossibilis, & falsa, ut: *homo non est animal*.

Sequitur 3tiò, quod omnis propositio affirmativa in materia impossibili sit etiam impossibilis, & falsa, ut: *homo est lapis*, omnis verò propositio negativa, in materia impossibili sit necessaria & vera, ut: *homo non est lapis*.

Sequitur 4^o, quod omnis propositio tam affirmativa, quam negativa in materia contingente semper sit, & maneat contingens, ut: *homo est doctus.*

CONCLUSIO III. Propositio secundum qualitatem dividitur in Affirmativam, & Negativam.

Declaratur. Propositio affirmativa est, cujus copula NB. principalis caret negatione, ut: *justitia est virtus.* Propositio negativa est cujus copula principalis affecta est negatione, vel formaliter, ut: *audacia non est virtus,* vel æquivalenter, ut: *nullum vitium est virtus.*

Dictum est, cujus copula NB. principalis, &c. Quia negatio apposita copulæ minus principali, non facit propositionem negativam, unde hæc est propositio affirmativa: *Petrus, qui non est doctus, est piger.* Præterea

Advertendum primò, si particula: *non*, 17 neganter sumpta sæpius repetatur in propositione, tenenda est regula illa: *paritas negationem affirmat, imparitas negat*, id est, si negationes sint pares, propositio est affirmativa. Si negationes sint impares, propositio est negativa.

2do. Ad cognoscendum. An propositio affirmativa sit; an negativa, non est attendendum ad ly *non*, cadens supra terminos, eosque infinitans, sed tantum ad negationem imme-

diatè antepositam vel signis logicis, vel copulæ, undæ hæc propositio: *nullus homo on est animal*, est affirmativa, hæc vero, *Nonnullus homo non est animal*, est negativa, V. infra dicta dicenda de *Æquipollentia*.

19 3^{to}. Nomina negativa, ut: *impius, indoctus*, & similia, non faciunt propositionem negativam, licet enim hæc duæ propositiones: *Petrus est impius, & Petrus non est pius*, conveniant quoad rem & materialiter, differunt tamen formaliter, & penes modum enunciandi.

20 4^{to}. Si in aliqua propositione adest duplex copula verbalis principalis, ut: *Petrus est, & non fuit doctus*, tunc illa propositio dicenda est virtualiter duplex, ideoque ad discernendam affirmationem vel negationem resolvi debet in duas categoricas, dicendo: *Petrus est Doctus, & Petrus non fuit doctus*, & tum facilimè discernitur, quod prima categorica sit affirmativa, secunda vero sit negativa.

21 CONCLUSIO IV. Propositio secundum Quantitatem dividitur in Universalem, Particularem, Singularem, & Indefinitam.

Declaratur: Propositio Universalis est, cujus termino communi præponitur signum universale, vel affirmativum, quale est: *omnis,*

omnis, vel negativum, quale est: *nullus*, v. g. *Omnis homo est risibilis*, *nullus homo est intractabilis*.

Propositio Particularis est, cujus termino, alias *communi*, præponitur signum *particulare*; vel affirmativum, ut: *quidam aliquis*, vel negativum, ut: *quidam non*, *aliquis non*, v. g. *Aliquis homo est justus*, *aliquis homo non est justus*.

Propositio Singularis est, cujus termino, alias *communi*, præponitur pronomen *demonstrativum*, ut: *hic homo est doctus*. Ad propositionem singularem reducitur illa, quæ pro subjecto habet terminum singularem determinatum, ut: *Aristoteles est Philosophus*.

Propositio Indefinita est, cujus termino *communi nullum* præponitur signum, ut: *arbor est fecunda*.

Advertendum imò. Quod ad cognoscendam quantitatem propositionis attendendum sit *solum subjectum*, ita ut propositio sit universalis, si subjectum sit affectum signo universalis, licet prædicatum afficiatur signo particulari v. g. *Omnis homo est aliquod animal*, similiter hæc propositio: *Franciscus est omnis homo*, est singularis, licet prædicatum sit affectum signo universalis.

2dò. Si in aliquâ propositione sint duo diver-

sa signa, eaque *ambo in recto*, ut: *omnis homo,*
 & *aliquis homo est animal*, propositio dicen-
 da est *virtualiter*, duplex, & resolvenda hoc
 modo: *omnis homo est animal*, & *aliquis ho-*
mo est animal, quarum 1^a est universalis,
 2^a particularis. Si vero unum signum sit *in*
recto, aliud *in obliquo*, tunc quantitas pro-
 positionis sumi debet penes signum *in recto*
 positum, unde hæc propositio est univer-
 salis: *Omnes sensus alicujus hominis sunt per-*
turbati.

24 3^oid. Circa propositionem indefinitam
 observanda sunt hæc axiomata Dialectico-
 rum.

1. *Propositio Indefinita affirmativa in mate-*
riâ necessariâ æquivalet universali, sic hæc
 propositio: *homo est animal*, æquivalet huic
 universali: *omnis homo est animal*. Intelli-
 genda est hæc regula de propositionibus *di-*
rectis, quia in indirectis non tenet, hæc
 enim propositio: *animal est homo*, non æqui-
 valet universali, sed particulari: *aliquod ani-*
mal est homo.

2. *Propositio Indefinita negativa in materiâ*
impossibili æquivalet universali, sic hæc pro-
 positio: *homo non est lapis*, æquivalet huic:
nullus homo est lapis.

3. *Propositio Indefinita, quæ est de fide,*
æquivalet universali, sic hæc propositio:
 homo

homo moriens in gratiâ salvabitur, æquivalet huic; omnis homo moriens in gratiâ salvabitur.

4. *Propositiones doctrinales (quæ velut principia vel conclusiones traduntur ab aliquâ scientiâ) æquivalent universalibus; tale est illud Medicum: vulnus circulare est difficile curatu, id est, omne vulnus circulare, &c. Item illud Theologicum: fur est obligatus ad restituendum, id est, omnis fur, &c. & illud Juridicum: homo gravis furti reus est suspendendus, id est, omnis homo gravis furti reus, &c.*

5. *Propositio Indefinita in materiâ contingente æquivalet particulari, sic hæc propositio: homo est albus, æquivalet huic: aliquis homo est albus.*

Colliges ex dictis, quomodo respondeas ²⁵ interrogatus de propositione. Imò, si quaeratur, *quæ est propositio?* Resp. *Categorica, vel Hypothesica, Qualis? est affirmativa, vel negativa. Quanta est universalis, particularis, singularis, vel indefinita.*

Quæres, Nunquid supersint utiles aliæ ²⁶ divisiones propositionis?

R. Supersunt sequentes, quas juvat breviter annotari.

Imo dividitur in *Identicam & Formalem,*
Pro-

Propositio Identica est, in quâ prædicatum est *omnino idem* cum subiecto, ut : *gladius est ensis*. Propositio Formalis est, cujus prædicatum vel *realiter* vel saltem *ratione distinguitur* à subiecto, ut : *homo est animal*.

27 2dò dividitur in *Directam* & *Indirectam*, Propositio Directa est, in quâ *superius* prædicatur de *inferiore*, ut : *homo est animal*. Propositio indirecta est, in quâ *inferius* prædicatur de *superiore*, ut : *animal est homo*.

28 3iò dividitur in *Absolutam*, & *Modalem*, Propositio Absoluta est, quæ aliquid absolute & *sine addito* enunciat, ut : *homo est risibilis*, Propositio Modalis est, quæ prædicatum enunciat de subiecto sub certo *modo modificante* ipsam *unionem* extremorum, ut : *homo necessario est rationalis*, tales particulae modificantes sunt quatuor comprehensæ his verbis :

Omnis Necessè valet, *Impossibile* Nullus,
Possibile Quidam, *Quidam non* *Possibile non*,
 id est, Necessè est modus *universalis affirmativus*, & æquivalet ly: *omnis*. *Impossibile*, est modus *universalis negativus*, & æquivalet ly: *nullus*. *Possibile* est modus *particularis affirmativus*, & æquivalet ly: *quidam*, vel *aliquis*. *Possibile non*, est modus *particularis negativus*, & æquivalet ly
 qui-

quidam non, vel *aliquis non*. E quibus facile erit cognoscere, quantitatem, & qualitatem propositionum modalium.

Si petas. Unde sumatur veritas & falsitas propositionum modalium.

℞ Desumi debet penes *modum*; non penes *dictum*. Per *modum* intelligitur particula modalis. Per *dictum* intelliguntur ceteræ partes propositionis. Tunc ergo propositio modalis est vera, quando *modus* cum veritate convenit dicto, licet *dictum* sit falsum, v. g. hæc modalis: *hominem esse lapidem est impossibile*, est vera, licet *dictum*: *hominem esse lapidem*, sit falsum. Tunc autem Propositio modalis est falsa, quando *modus* cum veritate dicto non convenit, v. g. hæc modalis: *equum esse irrationalem est contingens*, est falsa, licet *dictum*: *equum esse irrationalem*, sit verum.

Advertendum insuper (quod sæpe in 30 Philosophiâ tangitur) Propositionem modalem aliam esse *Compositam*, quæ facit sensum compositum, aliam esse *Divisam*, quæ facit sensum divisum. Sensus Compositus tunc fit, quando significatur posse simul coexistere actum vel formam unius termini cum actu alterius, ut: *cæcum videre est possibile*, cujus sensus est; potest conjungi actus visionis cum actuali cæcitate. Sensus divisus tunc fit, quando

quanto significatur, quod forma vel actus prædicati possit convenire subjecto, non tamen dum actu habet formam oppositam, & simul cum illâ, sed tantum successivè, ut: *cæcus possibiliter videt*, cujus sensus est, qui jam est cæcus, habet potentiam ad visionem, non tamen actu videbit, nisi recedente cæcitate. Spectato tamen communi modo loquendi, multum dependet ab *intentione proferentis*, an tales propositiones intelligendæ sint in sensu Composito; an in Diviso.

Cætera de propositione modali plus habent obliquitatis; quàm utilitatis, consùltò prætermittenda.

- 3ⁱ 4^{to}. Propositio dividitur in *Exceptivam*, *Exclusivam*, & *Reduplicativam*, Propositio Exceptiva est, quæ continet particulam exceptivam: *præter*, ut: *omnes Apostoli sunt sancti præter Judam*, id est, *excepto Judâ*. Propositio Exclusiva est, quæ continet particulam exclusivam: *tantum*, vel *solum*, ut, *tantum fides Catholica est vera*, quam sic expones: *fides Catholica est vera, & nulla alia fides est vera*. Propositio Reduplicativa est, quæ continet particulam reduplicativam, *quatenus*, *in quantum*, vel similem, ut: *homo quatenus rationalis, est risibilis*, V. de Ampliat, à N 51.

ARTICULUS TERTIUS

De Propositione Hypotheticâ

Sicut ad propositionem categoricam re-32.
 quiritur copula *verbalis*, quæ est verbum
Sum, sic ad propositionem Hypotheticam
 (cujus definitio supra data est) requiritur
 copula *adverbialis*, una scilicet ex his parti-
 culis; *Et, Vel, Si, Ergo, Quia*, penes quas par-
 ticulas etiam cognoscitur, quotuplex sit
 propositio Hypothetica.

CONCLUSIO. Propositio Hypothe-33.
 tica dividitur in *Copulativam, Disjunctivam,*
Conditionalem, Rationalem, & Causalem.

Declaratur. Propositio Hypothetica Co-
 pulativa est, cujus partes principales uniu-
 ntur conjunctione *Copulativâ* v. g. *Plato docet,*
Et Aristoteles audit.

Disjunctiva est, cujus partes principales
 uniuuntur conjunctione *Disjunctivâ*, v. g. *dies*
est, VEL nox est.

Conditionalis est, cujus partes principa-
 les uniuuntur conjunctione *Conditionali*, v. g.
Si sol luceat, dies est.

Rationalis est, cujus partes principales
 uniuuntur conjunctione *Rationali*, v. g. *Sol*
ortus est, ERGO dies est.

Causalis est, cujus partes principales uni-
 untur conjunctione *Causali*, v. g. *QUIA sol*
ortus est, dies est.

34 Quæres imò. Quæ conditiones requirantur ad *veritatem vel falsitatem* propositionis Hypotheticæ ?

R. imò. Ad *veritatem* propositionis *Copulativæ* requiritur, ut utraque categorica sit vera. Ad *falsitatem* verò sufficit, si una sit falsa. Unde vera est hæc copulativa: *Homo est rationalis, & brutum est irrationale*, falsa est hæc: *Homo est animal, & brutum est lapis*.

35] R. 2. Ad *veritatem* propositionis *Disjunctivæ*, una tantùm categorica debet esse vera, secundùm axioma: *Propositio Disjunctiva est vera ratione alterutrius partis*. Ad *falsitatem* verò requiritur, ut utraq; sit falsa. Unde hæc disjunctiva vera est: *vel homo est rationalis, vel brutum est rationale*, falsa est hæc: *homo est latrabilis, vel brutum est risibile*, ubi

36 Advertendum, si propositio disjunctiva constet duabus categoricis, quatum utraq; est vera, v. g. *Iustus salvatur, vel Impius damnatur*, tunc illa propositio in rigore *Dialectico* non est disjunctiva, sed potius copulativa.

37 R. 3tò. Ad *veritatem* propositionis *Conditionalis* sufficit, quod secunda propositio deduci possit ex prima, licet utraque sit falsa. Ad *falsitatem* verò sufficit, secundam ex prima non deduci, unde vera est hæc *conditio- nalis*: *si canis haberet alas, volaret*, falsa est hæc: *si homo sit risibilis, est equus*.

R. 4. ad

R. 4^{to}. Ad *veritatem* propositionis ratio-³⁸
nalis requiritur, ut prima sit vera. Deinde,
ut secunda sequatur ex prima, ad *falsitatem*
sufficit, unam ex his conditionibus deficere,
unde vera est hæc rationalis. *Petrus est homo,*
ergo est animal, falsæ verò sunt hæc: *Petrus est*
equus, *ergo est irrationalis*, item, *Petrus est Lo-*
gicus, *ergo cantat*.

R. 5^{to}. Ad *veritatem* propositionis causalis³⁹
requiritur, ut prima propositio sit vera. De-
inde, ut secunda sequatur ex prima. Demum,
ut prædicatum primæ, sit causa prædicati se-
cundæ propositionis. Ad *falsitatem* sufficit,
si una ex his conditionibus deficiat. Unde vera
est hæc causalis: *quia homo est rationalis, est ri-*
sibilis, falsa autem est hæc: *quia, homo est ri-*
sibilis, est rationalis, risibilitas enim non est
causa rationalitatis, sed rationalitas risibili-
tatis.

Quæres 2^{do}. Unde sumatur affirmatio⁴⁰
vel negatio propositionis Hypotheticæ?

R. Sicut affirmatio vel negatio propo-
sitionis Categoricæ sumenda est penes copu-
lam *verbalem*, sic affirmatio vel negatio pro-
positionis Hypotheticæ sumenda est penes
copulam *adverbialem*, vel hypotheticam.
Tunc igitur Hypothetica erit affirmativa,
si ejus copula non habeat adjunctam particu-
lam: *non*, unde hæc propositio: *si sol non est*

ortus, dies non est, est affirmativa, quia copulatio est affirmativa, licet partes sint negativæ. Tunc vero Hypothenca erit negativa, si ejus copula sit affecta negatione. Unde hæc est negativa: *Non si Petrus mendicet, dives est*, licet partes sint affirmativæ. Ut ergo propositio Hypothenca fiat negativa, commodè agetur (licet præter morem Grammaticorum) si à principio propositionis ponatur particula *non*. Rationalis tamen negativa fieri potest, si à principio ponas ly: *non sequitur*, v. g. *non sequitur: Petrus est animal; ergo est rationalis.*



INFORMATIO SECUNDA.

De Proprietatibus Terminorum intra Propositionem.

1. **E**Xplicatâ naturâ propositionis, principalibusque ipsius divisionibus, recto ordine doctrinæ nunc agendum est de proprietatibus ipsam propositionem consequentibus. Quædam autem proprietates sequuntur ipsa extrema, quædam totam propositionem. Proprietates sequentes ipsa extrema sunt sex: Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, Appellatio, de quibus agendum est in præsentī informatione.

ARTICULUS PRIMUS.

De natura Suppositionis.

CONCLUSIO. Suppositio est. *Acceptio ter-2.*
*C*mini pro aliquo, de quo verificatur, juxta exi-
 gentiam copulæ. Pro intelligentiâ definitionis.

Advertendum primò. Quod hæc duo
 inter se differant: *Significare*, & *Supponi*.
 Vox dicitur *significare*, dum ex institutione
 hominum habet vim aliquid intellectui ma-
 nifestandi. Dicitur verò *supponi*, dum ac-
 cipitur vel usurpatur (modo statim expli-
 cando) pro ipsâ re significatâ, cujus vicem
 vox supplet, sicut tabulæ Cosmographicæ
 usurpantur pro regionibus, per eas repræ-
 tentatis.

2dò. *Acceptio* est duplex, alia *Activa*,
 alia *Passiva*. *Acceptio activa* est *actus intel 3.*
lectus rem hoc vel illo modo accipientis.
Acceptio passiva est ipse *usus passivus*, quo
 terminus dicitur pro aliquo acceptus.

3tiò. *Verificatio* etiam duplex est, alia 4.
Propositionis, alia *acceptationis*. *Verificatio*
propositionis est, quando res ita se habet,
 sicut enunciatur, sive quando *propositio* est
 vera, & hæc non exigitur ad *suppositionem*,
 termini enim possunt etiam *supponere* in
propositione falsâ, ut: *Homo est lapis*. *Ve-*
rificatio acceptationis est, quando res signifi-

cata, pro quâ accipitur terminus, verè datur juxta exigentiam copulæ. His observatis,

- 5 Explicatur definitio. Dicitur imò, Suppositio est *acceptio* (passiva) per quam particulam convenit suppositio cum aliis proprietatibus termini, in quarum definitionibus ly *acceptio* ponitur saltem *implicitè*. Cæteræ particulæ ponuntur pro differentiâ. Et

Dicitur 2dò. *Pro aliquo, de quo verificatur.* Scilicet illa *acceptio* V. N. 4.

Dicitur 3tio. *Juxta exigentiam copulæ.* Id est: res significata, pro quâ terminus usurpatur, debet verè existere sub eâ differentiâ temporis, quæ per copulam importatur. Ubi

- 6 Adverte imò modum examinandi, an vox aliqua supponat. Sit propositio: *Antichristus erit impius*, ut cognoscas, an in hac propositione *Antichristus* supponat, assume ly *Antichristus*, & claritatis gratiâ fac novam propositionem, eamque demonstrativam, in qua pro subjecto pone pronomen demonstrativum, *hoc*, pro prædicato pone ly *Antichristus*, & interpone copulam prioris propositionis, dicendo: *hoc erit Antichristus*, & quia vides hanc propositionem esse veram, & Antichristum verè extitutum, secundùm exigentiam copulæ, quæ importat tempus futurum, inde colligis in prima propositione:

Anti-

Antichristus erit impius, ly: *Antichristus* verè supponere. Econtra in hac propositione: *Antichristus est crudelis*, non potes cum veritate dicere: *Hoc est Antichristus*, falsum enim est, quod *Antichristus* de præsentì existat, & hinc colligis, quod subiectum in hac propositione: *Antichristus est crudelis*, non supponat, ideoque dicitur propositio de subiecto non supponente.

2dò. Quod hæc regula teneat in propositionibus *contingentibus*, si enim propositio sit in materia *necessaria*, in qua verbum *abstrahit ab omni tempore*, tunc etiam terminus supponit, licet res per eum significata non existat sub differentia temporis per copulam importati, v. g. in hac propositione, *Adam est homo*, ly *Adam* verè supponit, quamvis *Adam* de præsentì non existat, unde non potest, quidem *quoad sensum* designari: *Hoc est Adam*, potest tamen designari *quoad intellectum*, cum intelligamus independentè à tempore esse necessariam connexionem inter Adamum & hominem.

Dubitabis. An suppositio detur extra propositionem?

R. N. Ratio est, quia suppositio debet delumi *penes copulam*, extra propositionem verò copula non datur.

Dices, Extra propositionem datur termini

nus, ergo etiam suppositio P. coæ, ubi datur *essentia* termini, etiam dari debet *proprietas* termini, sed suppositio est *proprietas* termini, ergo si &c.

R. ad prob. coæ D. maj. Ubi datur *essentia* termini, etiam debet dari *proprietas* absoluta C. maj. *proprietas* respectiva N. maj. sed suppositio est *proprietas* termini *absoluta* N. min. *proprietas respectiva* C. min. Suppositio est *proprietas* termini tantum respectiva, & connotans statum *actualis* compositionis, unde convenit solis terminis *acti* componentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Divisionibus Suppositionis.

10 CONCLUSIO I. Suppositio in communi dividitur in *Materialem & Formalem*.

Declaratur. Suppositio materialis est *acceptio termini pro se ipso*, id est, pro nudâ voce. ut: *Homo est nomen*. Hæc tamen non est *proprie* suppositio, sicut vox materialiter accepta non est *proprie* terminus.

Suppositio Formalis est *acceptio termini pro re*, ad quam significandam est impositus, ut: *Homo est animal*.

II. Regulæ cognoscendi, quod terminus supponat materialiter, sunt sequentes.

Prima : Si sit vox nihil significans.

2da: Si vox significativa penes se vel explicitè vel implicitè habeat notas materialitatis, quales sunt: *nomen, vox, particula &c.* v. g. *Homo est dissyllabum.*

3tia. Si prædicatum non conveniat rei significatæ per subjectum, sed soli voci, ut *Petrus est nomen.*

CONCLUSIO II. Suppositio Formalis 12 dividitur in Propriam & Impropiam.

Declaratur. Suppositio Propria est *acceptio termini pro eo, quod propriè significat, ut: homoridet, ubi participium ridens implicitè positum accipitur propriè.*

Suppositio impropria est *acceptio termini pro eo quod impropriè significat, ut: prata rident.*

CONCLUSIO III. Suppositio Propria 13. dividitur in Simplicem, & Personalem sive realem.

Declaratur. Suppositio simplex est *acceptio termini tantùm pro suo primario & immediato significato, ut: homo est species, ubi ly homo sumitur tantùm pro natura humana, ad quam significandam primariò est institutum, non verò pro Petro & Paulo, cæterisque significatis mediatis.*

Suppositio Personalis vel realis est, *acceptio termini non solùm pro suo significato primario & immediato, sed etiam pro secundario & immediato, ut: Homo est animal rationale, hic ho-*

mo sumitur & pro natura humana, & pro Petro & Paulo &c. pro cuius notitia

- 14 Advertendum. Duplex est significatum termini, *Mediatum* scilicet, & *Immediatum*. Significatum Immediatum vel primum & formale est illud, ad quod significandum terminus per se *primario* est institutus. Significatum mediatum vel secundarium, & materiale est, ad quod significandum terminus tantum est institutus *secundario*, & per quandam extensionem, in quantum significatum primum se extendit ad significata secundaria, sic terminus: *Homo*, *primario* est institutus ad significandam naturam humanam, & quia natura humana se extendit ad Petrum & Paulum, hinc Petrus, Paulus &c. in quibus natura humana invenitur, sunt significata secundaria termini: *Homo*. Econtra hæc vox: *Petrus* est *primario* instituta ad significandum hunc singularem hominem, & *secundario* ad significandam naturam humanam, quæ invenitur in Petro.

- 15 Regulæ cognoscendi, an terminus supponat simpliciter, vel personaliter, sunt sequentes:

Regula prima est, quando prædicatum est terminus *secundæ intentionis*, subjectum supponit *simpliciter*. Quando autem prædicatum

tum

tum est terminus *primæ intentionis*, sub-
jectum supponit *personaliter*. Unde sequitur.

Regula 2da, quod terminus NB. *primæ intentionis* sit in suppositione *simplici*, quando non potest descendi à primario ejus significato, ad significatum secundarium, ut patet in hac propositione: *homo est species*, ubi non valet descensus ab homine ad Petrum, dicendo: ergo *Petrus est species*. Econtrario terminus est in suppositione *Personali*, quando valet descensus à significato termini primario ad secundarium, sic à subjecto hujus propositionis: *homo est animal*, benè potest descendi ad Petrum, de eoque prædicari *animal*, dicendo, ergo *Petrus est animal*.

Dicitur est: *Terminus NB. primæ intentionis*, quia si subjectum sit terminus *secundæ intentionis*, tunc etiam in suppositione *simplici* fieri potest descensus, ut: *genus est universale*, ergo *animal est universale*.

CONCLUSIO IV. Suppositio persona- 16
lis dividitur in *Communem*, *Singularem*, *Essentialem* & *Accidentalem*.

Declaratur: Suppositio *Communis* est, quando *terminus* positus in propositione est *communis*, ut: *homo est animal*.

Suppositio *Singularis* est, quando *terminus* positus in propositione est *singularis*, ut: *Petrus est homo*.

Sup-

Suppositio Essentialis vel naturalis est, acceptio termini pro aliquo, cui prædicatum convenit *essentialiter*, ideoque supponit pro *omnibus* suis inferioribus [sive existant, sive non existant) vel propter essentialem & necessariam *connexionem* inter prædicatum & subjectum, ut: *homo est animal rationale*, vel propter essentialem *repugnantiam* prædicati & subjecti; ut: *homo non est brutum*, & tales propositiones dicuntur *æternæ veritatis*, quia nimirum quoad suam veritatem non dependent à determinato tempore, & hinc in talibus propositionibus copula nunquam designat differentiam temporis, penes quam vel attendatur acceptio termini, vel veritas propositionis, sed solum indicat, essentialem connexionem eorum, si illæ propositiones sint affirmativæ, vel essentialem eorum repugnantiam, si sint negativæ.

Suppositio Accidentalise est, acceptio termini pro aliquo, cui prædicatum convenit *accidentaliter*, ideoque supponit tantum pro suis significatis, quibus prædicatum convenit secundum illam differentiam temporis, quæ per copulam importatur, ut: *Petrus disputat*, ubi *Petrus* accipitur pro eo, qui disputat tempore præsentis.

17 Dices. Omnis suppositio est naturalis, ergo

ergo non datur suppositio accidentalis, P. ant. omnis suppositio est proprietas termini, sed omnis *proprietas* est naturalis, quia naturaliter convenit subjecto, cujus est proprietas, ergo.

R. D. ant. Omnis suppositio est naturalis per ordinem *ad essentiam termini* C. ant. per ordinem *ad connexionem* prædicati cum subjecto, N. ant. Suppositio naturalis ex eo dicitur, quod prædicatum subjecto naturaliter vel essentialiter connectatur, talis autem connexio non est in propositione accidentali, ergo neque in illâ terminus supponit naturaliter, sed accidentaliter vel contingenter.

CONCLUSIO V. Suppositio com-18. munis dividitur in Collectivam, Distributivam, Determinatam, & Confusam.

Declaratur : Suppositio Collectiva fit, dum terminus *communis* accipitur pro suis significatis *simul* sumptis, & in *unicâ* propositione, vel affirmativâ per particulam, &, in negativâ per particulam *nec*, singulis significatis interpositam *simul* enumerandis, ut in hac propositione : *Elementa sunt quatuor*, ly *elementa* supponit collectivè, unde non poteris inferre : ergo ignis est quatuor, sed debent simul enumerari omnia

nia significata subjecti dicendo : ergo ignis ,
& aer , & aqua , & terra sunt quatuor .

Suppositio Distributiva fit , quando terminus *communis* accipitur pro omnibus suis significatis , tùm *seorsim* tùm *simul* sumptis , In hac suppositione sumuntur significata vel inferiora *seorsim* , quando de *singulis* per *distinctas* propositiones particulâ & vel *nec* connexas , prædicatur terminus ille , qui antea prædicatus erat de termino communi , ut : *homo est animal* , ergo & *Petrus est animal* , & *Paulus est animal* , & *Joannes est animal* , & c . Item : *homo non est brutum* , ergo *nec Petrus est brutum* , *nec Paulus est brutum* , & c . Sumuntur autem inferiora simul , ut ante dictum est de suppositione collectivâ , sic : *homo est animal* ergo & *Petrus* & *Paulus* & *Joannes est animal* , item , *homo non est brutum* , ergo *nec Petrus* , *nec Paulus* , *nec Joannes est brutum* .

19 Suppositio distributiva subdividitur in *completam* & *incompletam* .

Suppositio distributiva *completa* fit , quando descenditur ad *omnia individua* , ut : *animal est sensitivum* , non enim sola species animalium , sed etiam singula animalia *in particulari* sunt sensitiva .

Suppositio Distributiva *Incompleta* fit , quando non descenditur ad omnia individua
dua

dūa, sed solūm ad omnes species, ut dum dico: *omne animal fuit in arcā Noë*, ubi *animal* sumitur pro omnibus speciebus animalium.

Advertendum, Quod suppositio completa vocari soleat acceptio termini pro singulis generum, & incompleta pro generibus singulorum, ubi tamen ly: *genus* non sumitur strictè, sed latè, ut idem sit ac species, sicut dici solet: *inter Apostolos Judas in specie fuit proditor*, cum regulariter dici deberet. *Judas in individuo*.

Suppositio completa etiam dicitur *Absoluta*, quando scilicet terminus accipitur pro omnibus individuis *nullo excepto*, ut ostensum est in propositione: *animal est sensitivum*. Suppositio incompleta etiam dicitur *Accommoda*, quando terminus sumitur cum exceptione unius aut alterius individui, ut fit in hac propositione: *omnis homo contraxit peccatum originale*, ubi subintelligitur: *exceptis Christo & B. V. Mariâ*.

Suppositio determinata est acceptio termini communis pro suis inferioribus seorsim enumerandis, donec deveniatur ad unum de quo verificatur prædicatum propositionis. In hac suppositione inferiora enumerantur seorsim, dum de singulis formantur propositiones connexæ per particulam *vel*, ut: *aliqua dies vitæ erit ultima*, ergo *vel*

vel hac dies erit ultima, vel illa dies erit ultima, & sic de cæteris, donec deveniatur ad diem illam, de qua prædicatum ultima verificatur.

Suppositio confusa est, acceptio termini *communis* pro suis inferioribus *simul* enumerandis, quorum nulli determinatè conveniat prædicatum. In hac suppositione inferiora enumerantur simul, si de illis omnibus formetur unica propositio, & singulis interponatur particula disjunctiva *vel*, ut: *aliquis oculus est necessarius ad videndum, ergo vel oculus dexter, vel oculus sinister est necessarius ad videndum*, ubi prædicatum *necessarius ad videndum* nec determinatè affirmatur de oculo dextero, nec de sinistro.

22 Advertendum imò circà suppositionem determinatam, quod in hac propositione: *aliqua dies vite erit ultima*, subjectum sit indeterminatum *quoad nos*, quia vi illius propositionis non determinatur, quænam sit illa dies, de qua verificatur, quod sit *ultima*, subjectum tamen supponit pro una die determinata *quoad se*.

23 2dò. Circa suppositionem confusam, quod in hac vel simili propositione: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum* subjectum per se supponat confusè, per accidens tamen possit supponere determinatè, quia monoculo

culo ad videndum necessarius est determinatè unus ille oculus, quem habet, sic etiam in hac propositione: *Fides est necessaria ad salutem*, ly *Fides* supponit determinatè pro *Fide Catholicâ*, ex suppositione, quod non detur alia vera Fides præter Catholicam.

Quæres. Ex quibus regulis cognosci de 24
beat, an terminus supponat collectivè, an distributivè? an confusè, an determinatè. Ante Responſionem advertendum, quod suppositiones præcipuè variantur variatis quibusdam syncategorematibus, quæ vocari solent *signa Logica*, quibus termini *communes* afficiuntur. Sunt autem illa in duplici differentiâ, alia sunt universalia, vel affirmativa, ut *omnis*, vel negativa, ut: *nullus*, alia sunt particularia, vel affirmativa, ut *aliquis*, vel negativa, ut *aliquis non*.

His positis pro suppositione *subjecti* traditur

Regula prima: Subjectum affectum signo 25
universali supponit vel distributivè, vel collectivè *juxta exigentiam prædicati*, ut: *omnis homo est admirativus*, ubi subjectum supponit distributivè. In hac autem propositione: *omnes Planetae sunt septem*: subjectum supponit collectivè, sic enim exigit prædicatum, quod est terminus collectivus.

Regula 2da: Subjectum affectum signo parti 26
culari

supponit vel determinatè vel confusè *juxta exigentiam prædicati*, unde: subjectum hujus propositionis: *aliquis homo est niger*, supponit determinatè, subjectum verò hujus propositionis: *aliqua navis est necessaria ad navigandum*, supponit confusè, quia prædicatum involvit, unum ex signis confusionis: qualia sunt: *necessarium, promissum, donum, debitum & similia.*

27 *Regula 3^{ta}.* Si subjectum sit terminus mixtus, supponit *juxta exigentiam syncategorematis* subintellecti, ideòque resolvi debet, ut in hac propositione: *nemo est immortalis*, subjectum supponit distributivè, cum *nemo* sit idem, ac *nullus homo*, & in hac propositione: *alteruter erit victor*, subjectum supponit determinatè, quia *alteruter* idem est, ac *unus ex duobus*, & sic proportionaliter judicandum est de signis æquipollentibus.

28 *Regula 4^{ta}.* Subjectum non affectum signo supponit distributivè, si propositio sit *in materiâ necessariâ vel impossibili*, quia propositio indefinita in materiâ necessariâ & impossibili æquivaleret universali, ut dictum est de propositione N. 24. Si autem propositio sit *in materiâ contingente*, subjectum supponit vel determinatè vel confusè *juxta exigentiam prædicati*, quod patet ex Regulâ 2^{dâ},

Regula 2^a. Subjectum supponit distribu-
tivè, si sit terminus *communis*, & penes se
habeat particulam *solus*, similiter si prædica-
tum sit nomen *comparativum*, vel *superlati-
vum*, ut: *solus canis latrat*, *leo est animalium
fortissimum*, *equus est fortior lepore*.

Pro suppositione *prædicati* assignatur.

Regula 1^a. Prædicatum taliter supponit,³⁰
qualis est terminus, unde si prædicatum sit
terminus *primæ intentionis*, supponit per-
sonaliter. Si sit terminus *secundæ intentio-
nis*, supponit simpliciter. Si sit terminus
collectivus, supponit collectivè, &c.

Regula 2^a. Prædicatum propositionis af-³¹
firmativæ, vel universalis, vel particularis
NB. *Regulariter* supponit determinatè, ut
prædicatum hujus propositionis: *Homo est
animal* supponit pro determinatâ specie ani-
malis, prædicatum hujus propositionis:
Petrus est homo, supponit pro determinato
individuo.

Dictum est *Regulariter*, quia *per accidens*
fieri potest, ut prædicatum propositionis
universalis affirmativæ propter *vertibilita-
tem* cum subjecto, supponat distributivè, ut
fit in hac propositione: *homo est rationalis*.

Regula 3^a. Prædicatum propositionis³²
negativæ, vel universalis vel particularis sup-

ponit distributivè, ut: *nullus homo est brutum, aliquis homo non est equus.*

ARTICULUS TERTIUS.

De cæteris proprietatibus Terminorum.

33 **C**ONCLUSIO I. Ampliatio est *extensio termini*, vel acceptio extendens terminum à minore suppositione ad majorem suppositionem, unde terminus tunc dicitur ampliari, dum vel importat supposita plura, vel differentias temporis plures, quam copula importet, ut: *homo curret*, ubi *homo* non accipitur tantum pro homine futuro, sed etiam pro præsenri.

34 **Q**uæres. Quotuplex sit ampliatio?

C. Duplex, alia est *Temporum*, alia *Suppositorum*. Ampliatio *Temporum* fit, quando terminus non tantum supponit pro eo tempore, quod per copulam importatur, sed etiam pro alio, ut in hac propositione: *Antichristus peccabit*, ubi *Antichristus* ampliatur ad tempus tam præsens quam futurum, ut sensus propositionis sit: *Antichristus, quando est vel erit, peccabit.*

Ampliatio *Suppositorum* fit, quando terminus accipitur pro pluribus suppositis, quam per copulam importantur, ut: *homo peccavit*, ubi *homo* accipitur, tam pro homine præsenri, quam præterito, & sensus

sus propositionis est: *homo, qui est vel fuit, peccavit.*

Advertendum. Ampliatio temporum³⁵ locum habet tam in termino *singulari*, quàm *communi*. Ampliatio suppositorum tantùm cadit in terminum *communem*, non verò in *singularem*, cum hic non possit pro *pluribus* accipi.

Regulæ Ampliationis sunt sequentes: 36

Regula 1ma: Verbum *præteriti* temporis ampliatur *subjectum* ad *præterens* & *præteritum*, ut: *senex fuit puer*, ubi *ly senex* stat pro *senes* qui *est* vel *fuit*, *ly puer* verò stat pro *puero*, qui *fuit*.

Regula 2da: Verbum *futuri* temporis ampliatur *subjectum* ad *præterens* & *futurum*, sed restringit *prædicatum* ad *futurum*, ut: *puer erit senex*, ubi *ly puer* stat pro *puero*, qui *est* vel *erit*, *ly senex* stat pro *senes*, qui *erit*.

Regula 3ta. Verbum *Potest* ampliatur *subjectum* & *prædicatum* ad tempus *præterens*, *præteritum* *futurum* & *possibile*, ut: *Homo potest esse albus*, ubi tam *ly homo* quàm *albus* stat pro eo, qui vel *est*, vel *fuit*, vel *erit*, vel *potest esse*.

Regula 4ta: Adverbium: *imaginabiliter*³⁹ positum in propositione, ampliatur *subjectum* & *prædicatum* ad omnes differentias temporis,

ris, ut: *homo imaginabiliter currit*, ubi tam *homo*, quam *currens* accipitur vel pro *præsenti*, vel pro *præterito*, vel pro *futuro*, vel pro *possibili*, vel pro *imaginabili*. Unde.

Colliges. Quod quidem apud Physicos sint tres differentię temporis, scilicet *præsens*, *præteritum*, & *futurum*, apud Dialecticos tamen sint quinque, *præsens*, *præteritum*, *futurum*, *possibile*, *imaginarium*.

40 *Regula 5ta*: Termini significantes *prioritatem* aut *inceptionem*, ampliant terminos, quibus applicant suum significatum, ad *præsens* vel *futurum*: ut, *Pater est prior Filio*, ubi *ly Pater* supponit pro illo, qui *est* vel *erit*. Similiter: *lectio incipit*, ubi *ly lectio* supponit pro *lectione*, quæ *nunc primum est*, vel *immediatè post erit*.

41 *Regula 6ta*: Termini significantes *posterioritatem* aut *desitionem* ampliant ad *præsens* vel *præteritum*, ut: *Filius est posterior Patre*, ubi *ly Filius* accipitur pro illo, qui *est* vel *fuit*. Similiter: *lectio desinit*, *ly lectio* accipitur pro illâ, quæ *est*, vel *immediatè ante fuit*.

42 **CONCLUSIO II.** Restrictio est *Limitatio termini à majore ad minorem suppositionem*, ut: *homo justus diligit Deum*, ubi *ly homo* restringitur ad solum *justum*.

Restrictio opponitur ampliationi, &
quia

quia tot modis dicitur unum oppositorum, quot modis dicitur alterum, hinc restrictio etiam dividitur in aliam *Temporum*, & aliam *Suppositorum*.

Restrictio *Temporum* fit, quando terminus limitatur ad pauciores differentias temporis, ut: *Imperator, qui modo est, triumphabit*, ubi *Imperator* restringitur ad solum præsentem.

Restrictio *suppositorum* fit, quando terminus limitatur ad pauciora supposita, ut: *homo doctus promovebitur*.

Quæres. Quot modis fiat restrictio? 43

R. Quatuor: 1^o, dum substantivo additur adjectivum, ut: *studiosus piger contemnitur*. 2^o, dum termino apponitur casus obliquus, ut: *doctrina S. Thomæ est tutissima*. 3^o, dum termino additur substantivum minùs commune, ut: *Rex Alexander devicit mundum*. 4^o, si addetur copula implicationis, ut: *homo, qui colit B. Virginem, non peribit*.

CONCLUSIO III. Alienatio est *Transla-* 44
tio termini à propriâ ad impropriam significatio-
nem, ut: *homo est pictus*, ubi terminus *homo*, qui propriè significat *animal rationale*, per prædicatum *pictus* transfertur ad significandam imaginem hominis pictam. Porro Adjectivum, quod alienat subjectum, de-

bet poni ex parte prædicati, *talia enim sunt subiecta, qualia permittuntur à suis prædicatis*, quando autem adjectivum ponitur ex parte subiecti, tunc subiectum non alienat, sed restringit, ut: *homo marmoreus est statua*.

45 CONCLUSIO IV. Diminutio est *limitatio termini totaliter supponentis, ad supponendum pro aliquâ parte*, ut: *Æthiops est albus secundum dentes*, ubi *ly albus*, quod alias supponit absolute pro toto, limitatur per additas particulas; *secundum dentes*, ut tantum supponat pro parte. Talis limitatio vocatur *dictum secundum quid*, pro quo

46 Advertendum, si forma nata sit inesse toti & parti, tantum verò inest parti, forma dicitur toti convenire tantum *secundum quid*, ut: *albedo potest inesse toti corpori, & dum inest soli parti corporis v. g. dentibus Æthiops, dicitur Æthiops albus secundum quid*, vel cum addito, *secundum dentes*. Si verò forma possit tantum inesse parti, tunc, dummodò illi inest, forma dicitur toti convenire *simpliciter*, sic claudicatio tantum potest inesse parti hominis, scilicet pedi, & hinc si homo pede claudicet, dicitur *simpliciter* claudus.

47 CONCLUSIO V. Appellatio est *applicatio significati formalis termini appellantis ad significatum formale vel materiale termini appel.*

appellati. Ad intelligendam hanc definitionem,

Recolligendum ex dictis de terminis N. 52. quod terminus tam concretus, quàm connotativus habeat duplex significatum; aliud *formale*, quod est ipsa forma, aliud *materiale*, quod est subiectum formæ. Deinde

Advertendum. Terminus *Appellans* est⁴⁸ ille, qui suum significatum formale vel formam, quam significat, applicat termino, suprâ quem cadit, & terminus *appellatus* est ille, cui significatum formale alterius termini applicatur, sic dum dicitur: *Plato est magnus Philosophus*, *ly magnus* dicitur terminus *appellans*, quia tribuit denominationem termino adjuncto: *Philosophus*. Terminus appellatus autem est *Philosophus*, cum hic denominetur *magnus*, ex quo exemplo patet, quod non tantùm appellare possit prædicatum supra subiectum, sed etiam una pars prædicati supra alteram. Similiter, dum dicitur: *album est dulce*, terminus appellans est *dulce*, terminus verò appellatus est *album*.

Quæres imò, Quotuplex sit appellatio? ⁴⁹

R. Duplex, alia *Materialis*, alia *Formalis*. Appellatio *Materialis* est, quando significatum formale termini appellantis cadit

dit suprà significatum *materiale* termini appellati, v. g. *Medicus cantat*, hìc *cantare*, quod est significatum formale termini appellantis non convenit Medico spectato secundùm formam, vel *Artem Medicam*, id est, non convenit Medico *formaliter*, quatenus *medicus* est, sed tantùm *materialiter* convenit subjecto vel homini, qui est *medicus*, unde in dictâ propositione est appellatio *Materialis*.

Appellatio *Formalis* est, quando significatum formale termini appellantis cadit suprà significatum *formale* termini appellati, v. g. *Medicus sanat*, ubi *sanare* convenit medico *formaliter* spectato secundùm formam vel *Artem Medicam*, & hinc est appellatio *Formalis*.

Quæres 2dò. Ex quibus regulis dignoscatur, an fiat appellatio *formalis*; an *materialis*?

- 50 R. Varias eas passim assignari, sed cum in propositionibus quoad terminos eodem modo dispositis subjectum inveniatur, aliquando *materialiter*, aliquando *formaliter* appellatum, ut constat ex his 1. *album est dulce*, 2. *album est coloratum*, 3. *homo justus est dives*, 4. *homo justus est amicus Dei*, 5. *Alexander magnus fuit discipulus Aristotelis*, 6. *Alexander magnus à Curtio est laudatus*, in quarum

quarum propositionum *imâ*, *ÿtiâ*, *ÿtâ* & *6tâ* est appellatio materialis, in cæteris est appellatio formalis, propterea ad dignoscendam appellationem observanda est:

Regula infallibilis, quando particulæ reduplicativæ *quatenus*, *in quantum*, *prout* & similes possunt addi termino appellato *manente veritate* propositionis, signum est appellationis *formalis*. Si verò tales particulæ termino appellato non possint addi salvâ veritate propositionis signum est appellationem esse *materialem*, v. g. si dubitetur, quænam appellatio fiat in his propositionibus: *album est coloratum*, *album est dulce*, ita procedendum est. subjecto primæ propositionis additur particula reduplicativa: *quatenus* dicendo: *album quatenus album, est coloratum*, & quia manet propositio vera, & albedo est *ratio formalis*, quare significatum formale prædicati scilicet *color* conveniat subjecto, inde colligitur fieri appellationem formalem. In altera verò propositione: *Album est dulce*, quia cum veritate dici non potest, *album quatenus album est dulce*, sed dicendum est: *album, quod est album, est dulce*, colligitur esse appellationem materialem. Ubi

Advertendum imò, quod ad hoc ut ap-⁵¹pellatio formalis colligatur ex particulis: *quatenus*, *prout*, &c. non sufficiat per illas
redu-

reduplicari puram *conditionem*, sine qua prædicatum non conveniret subiecto, sed debeat reduplicari ipsa causa vel ratio formalis. Unde in hac propositione: *ignis quatenus applicatus, urit*, non fit in rigore Dialectico appellatio formalis, quia *ly: quatenus* non reduplicat rationem formalem, quare ustio conveniat igni, sed tantum *conditionem sine qua non*, approximatio enim non est ratio vel causa ustionis, sed purè conditio ad urendum requisita.

- 52 2dò. Distantiæ particulae debent accipi propriè & in sensu *reduplicativo*, non verò abusive & in sensu *specificativo*, in quo tantum explicant concomitantiam prædicati cum subiecto, ideoque in hac propositione: *Sol, quatenus illuminat, exsiccatur* (quæ in sensu proprio & rigoro est falsa) non fit appellatio formalis, quia particula: *quatenus* specificativè accipitur, & indicat præcisè simultatem virtutis illuminandi & exsiccandi in sole, non verò accipitur reduplicativè, reduplicando causam exsiccationis, si enim illuminatio esset causa, quare sol exsiccaret, deberet exsiccare omnes res, quas illuminat, quod falsum esse patet, v. g. in *Cera*.

Pto terminis numeralibus datur

- 53 *Regula specialis*, Numeralia primitiva, ut: *duo, tres*, si applicentur *substantivis*, appellant

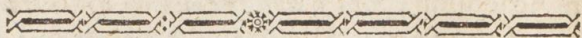
lant tam formaliter, quàm materialiter; ideòque *multiplicant & formam, & subjectam*, ut: *video duos homines*, quæ propositio facit hunc sensum, *video duo individua habentia duas humanitates*. Si verò applicentur nominibus *adjectivis*, appellant solùm materialiter, ideòque *non multiplicant formam, sed subjectum*: ut *video tria rotunda*, id est: *video tria subjecta habentia rotunditatem*.

Quæres 3^{io}. Quid Dialectici intelligant, 54
per Statum & Distractionem termini?

R. 1^{mo}. Status est *acceptio termini pro sola differentia temporis per copulam importati*, v. g. *homo ambulat*, ubi *homo* tantùm sumitur pro homine præsentem; non autem pro præterito, vel futuro, & dicitur habere *Statum*, quia non extenditur *ultra* tempus per copulam significatum: Status tantùm habet locum in propositionibus *contingentibus*.

R. 2^{do}. Distraçtio est *acceptio termini pro* 55
eo, quod non existit pro differentia temporis per copulam importati, ut: *cæci vident*, cum enim termini illius propositionis *cæcus* & *videns* significant formas *impossibiles*, necessariò ad diversa tempora recurrendum est, ut propositio verificetur in hoc sensu: *qui antea fuerunt cæci, jam vident*. Similiter distraçtio fit in hac enunciatione: *propositio resolvitur in subjectum & prædicatum*, cujus

ius sensus est: *Propositio resolvitur in terminos, qui antea in propositione fuerunt subjectum & prædicatum.*



INFORMATIO QUARTA.

De Proprietatibus Propositionis.

- I. **Q**uemadmodum ex habitudine, quam unus Terminus in propositione dicit ad alterum, resultant variæ proprietates terminorum jam explicatæ, ita ex comparatione unius propositionis ad aliam, earumque variâ combinatione secundum quantitatem & qualitatem, enascuntur proprietates propositionum, quæ sunt *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio* de quibus hic agendum.

ARTICULUS PRIMUS

De Oppositione.

2. **C**ONCLUSIO I. *Oppositio est affirmatio & negatio, ejusdem de eodem.*

Explicatur Definitio. Dicitur imò. *Affirmatio & negatio*, quæ particulae ponuntur pro genere, omnis enim oppositio est affirmatio & negatio, non tamen omnis affirmatio & negatio est oppositio. Porro ad oppositionem *Logicam* requiruntur duæ propositiones, quarum una sit affirmativa, altera
nega-

negativa; proinde negatio & affirmatio cadant supra copulam *principalem*.

Dicitur 2dò. *Ejusdem de eodem*. Quæ particulae ponuntur pro differentia, & sic intelligendæ sunt, quod debeat esse omninò idem prædicatum, & omninò idem subjectum, & quidem termini debent esse iidem.

1mò. Quoad nomen & casum nominis. 2dò. Quoad rem significatam. 3tò. Quoad suppositionem & alias proprietates. NB. Suppositio tamen *distributiva* & *determinata* commutari debent in omni oppositione propriè tali, ex parte prædicati, & in contradictoria etiam ex parte subjecti. 4tò. Quoad integritatem. 5tò. Quoad circumstantias loci & temporis. Unde vera oppositio non exercetur in sequentibus.

1mò. *Petrus est diligens, Petrus non est doctus. Liber est Petri, liber non est Petrus.* 2dò. *Canis (terrestris) latrat, canis (marinus) non latrat.* 3tò. *Homo (in suppositione simplici) est species, homo (in suppositione personali) non est species.* 4tò. *Logicus studet, Logicus non studet diligenter.* 5tò. *Sol lucet (de die) Sol non lucet (de nocte)* 6tò. *Imperator est Vienna (in Austria) Imperator non est Vienna (in Gallia.)*

CONCLUSIO II. Oppositio dividitur 3 in *Contrariam, Subcontrariam, & Contradictoriam.*

Ratio

Ratio est, quia oppositio est affirmatio & negatio ejusdem de eodem, ergo tot modis fit oppositio, quot modis inter propositiones intercedit affirmatio & negatio, sed tribus tantum modis inter propositiones exercetur affirmatio & negatio, vel enim illa fit inter duas propositiones *universales*, & sic est oppositio *Contraria*, vel fit inter duas propositiones *Particulares*, & sic est oppositio *Subcontraria*, vel fit inter duas propositiones unam *universalem*, alteram *particularem*, & sic est oppositio *Contradictoria*, ergo tres tantum sunt modi oppositionis. Est itaque

Oppositio *Contraria* affirmatio & negatio inter *duas* propositiones *universales* ejusdem *subjecti* & *prædicati*, ut: *Omnis homo est Justus, nullus homo est Justus.*

Oppositio *Subcontraria* est affirmatio & negatio inter *duas* propositiones *particulares* ejusdem *subjecti* & *prædicati*, ut: *aliquis homo est Philosophus, aliquis homo non est Philosophus.*

Oppositio *contradictoria* *regulariter* fit, quando est affirmatio & negatio inter *duas* propositiones ejusdem *subjecti* & *prædicati*, quarum *una* est *universalis*, altera *particularis*, ut: *omnis homo est probus, aliquis homo non est probus, vel nullus homo est probus, aliquis homo est probus.*

Datur

Datur etiam alia oppositio, quæ dicitur 4
Subalterna, & fit vel inter duas propositiones
affirmativas, vel inter duas *negativas*, ut, si
 una affirmativa sit universalis, altera affir-
 mativa sit particularis, sic etiam de duabus
 negativis, ut; *Omnis homo est animal, aliquis*
homo est animal; & *nullus homo est malus,*
aliquis homo non est malus. Dicitur hæc op-
 positio *Subalterna*, quia propositio particu-
 laris, quæ dicitur *subalternata*, continetur
 sub universalis; quæ dicitur *subalternans*. Hæc
 tamen non est oppositio *proprie* & simplici-
 ter dicta, quia non intercedit affirmatio
 & negatio, dici tamen potest oppositio *se-*
condum quid, quia ambæ propositiones op-
 ponuntur secundum *quantitatem*. Circâ op-
 positionem *Contradictoriam*,

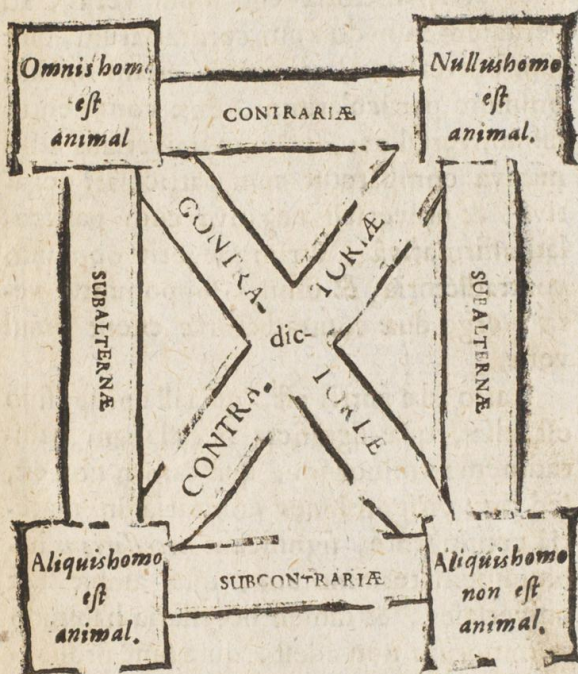
Advertendum, si subjectum propositionis 5
 sit terminus *communis* supponens *distributi-*
vè, vel determinatè, tunc ut fiat ejus contra-
 dictoria, non tantum debet mutari *qualitas*
 propositionis, sed etiam *quantitas*, v. g. ut
 fiat contradictoria hujus: *Omnis homo est*
rationalis, debet formari propositio particu-
 laris negativa, per ly *aliquis non*, dicendo:
aliquis homo non est rationalis; si verò sub-
 jectum propositionis sit terminus *singularis*,
 aut si sit terminus supponens vel *simpliciter*,
 vel *collectivè*, vel *confusè*, *quantitas* propo-
 sitio-

frictionis mutari non debet, si enim formanda esset contradictoria hujus: *Omnes Evangelistæ sunt quatuor*, & diceretur: *aliquis Evangelista non est quatuor*, propositiones non essent contradictoriæ, cum utraque sit vera, ut ergo similium propositionum contradictoriæ formentur, relictâ earum quantitatē, & suppositione, penes copulam ponenda solum est particula *non*, v. g. *Omnes Evangelistæ sunt quatuor*, *omnes Evangelistæ non sunt quatuor*. *Aliquis calamus est necessarius ad scribendum*, *aliquis calamus non est necessarius ad scribendum*. *Petrus est miles*, *Petrus non est miles*. *Animal est genus*, *animal non est genus*, &c.

6 Dubitabis, Quomodo opponantur hæ duæ propositiones: *omnes homines currunt*, *aliqui homines non currunt*.

℞. Illas non pertinere *directè* ad aliquam oppositionem, sed tantum *reductivè*. Ratio est, quia imprimis non pertinent *directè* ad contrariam, cum una illarum sit particularis. Deindè non ad Contradictoriam, cum ambæ possint esse falsæ, supposito, quod tantum unus homo curreret. Neque etiam ad subcontrariam, cum una sit universalis: Nec demùm ad subalternam: cum una sit affirmativa, altera negativa. Reducuntur tamen ad oppositionem contrariam, quia utraque potest esse falsa (ut dictum est) quod in sola oppositione contrariâ locum habet. Sche-

Schema Oppositionum.



Quæres, quot sint Leges Oppositionum. 7

R. Tres, imò pro Contrariis est duæ propositiones contrariæ in nullâ materiâ possunt esse simul veræ, possunt tamen esse simul falsæ in materiâ contingente, v. g. *Omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Ratio 1mæ partis est, quia si duæ contrariæ essent simul veræ, sequeretur etiam duas contradictorias esse simul veras, ad veritatem enim duarum contrariarum, quæ sunt universales, requiritur etiam veritas omnium particularium, quæ continentur sub universalibus, si autem universalis affirmativa comparetur cum particulari negativâ, & universalis negativa cum particulari affirmativâ, utrimque erit oppositio contradictoria, & omnes supponuntur veræ, ergo duæ contradictoriæ essent simul veræ.

Ratio 2dæ partis est, quia illa propositio est falsa, quæ significat necessariam habitudinem terminorum, quæ tamen non est, sed duæ propositiones contrariæ in materiâ contingente, significant *necessariam* habitudinem terminorum, quia ambæ sunt universales, & tamen necessaria habitudo terminorum non adest, quia sunt propositiones *contingentes*, ergo duæ contrariæ possunt esse falsæ in materiâ contingente. Exinde

- 8 Colliges imò. Quare propositiones contrariæ possint esse falsæ in materiâ contingente, non tamen in materiâ necessariâ vel impossibili. Ratio disparitatis est, quia in propositione contingente non est necessaria
- ter-

terminorum connexio aut repugnantia, v. g. *esse album* potest convenire uni homini, quin conveniat alteri, dum igitur prædicatum *albus* convenit uni, falsa est hæc universalis negativa, *nullus homo est albus*, & dum *esse album* non convenit alteri, falsa est hæc universalis affirmativa, *omnis homo est albus*, & hoc ipso duæ contrariæ in materiâ contingente sunt falsæ. Sed propositio in materiâ necessariâ dicit necessariam terminorum connexionem, & propositio in materiâ impossibili dicit necessariam repugnantiam, unde si prædicatum necessariò conveniat uni, etiam convenit alteri, v. g. *esse hominem* convenit Petro, Paulo, & omnibus individuis humanis, & sic ex propositionibus contrariis in materia necessaria, affirmativa est vera, & negativa est falsa, v. g. *Omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*. Si verò prædicatum necessariò repugnet uni, etiam repugnat alteri, v. g. *esse lapidem* repugnat uni & omnibus hominibus, & ex propositionibus contrariis in materia impossibili affirmativa est falsa, & negativa est vera, v. g. *Omnis homo est lapis*, *nullus homo est lapis*.

Colliges 2dò. Quare ad veritatem contrariarum in materia contingente requiratur omnes particulares sub universalibus

contentas esse veras, non verò ad falsitatem, contrariarum, in eâdem materiâ, requiratur omnes, particulares esse falsas,

Ratio hæc est, quia *bonum est ex integrâ causâ, malum ex quocunque defectu*, veritas autem est de lineâ *boni*, ergo ad veritatem, contrariarum requiritur *integra causa*, id est, ut omnes particulares sint veræ, falsitas est de lineâ *mali*, ergo ad falsitatem sufficit *aliquis defectus*, id est, quod una particularis sit falsa.

10. *Lex 2da pro Subcontrariis est, duæ propositiones subcontrariæ, in nullâ materiâ possunt esse simul falsæ, possunt tamen esse simul veræ in materiâ contingente, v. g. aliquis homo est justus, aliquis homo non est justus.*

Ratio 1mæ partis est, quia si duæ subcontrariæ essent simul falsæ, ergo earum contradictoriæ essent simul veræ, & simul falsæ, inprimis duæ contradictoriæ essent simul veræ, si enim falsa esset hæc particularis, affirmativa, *aliquis homo est justus*, ergo universalis negativa: *nullus homo est justus*, esset vera, & si falsa esset hæc particularis negativa, *aliquis homo non est justus*: vera esset hæc universalis affirmativa, *omnis homo est justus*, & hoc ipso duæ contrariæ essent veræ, ex veritate autem duarum contrariarum, infer-

fertur veritas duarum contradictoriarum,
ut N. 7. ostensum est.

Deinde duæ contradictoriæ essent simul
falsæ, quia ex falsitate duarum particula-
rium sequitur falsitas duarum universalium,
juxta N. 8. unde si falsæ essent hæ duæ sub-
contrariæ: *aliquis homo est justus, aliquis
homo non est justus*, falsæ etiam forent hæ
duæ contrariæ: *omnis homo est justus, ^{nullus}
homo est justus*, ex quibus universalis affir-
mativa contradicit particulari negativæ: &
universalis negativa contradicit particulari
affirmativæ: supposito igitur, quod essent
propositiones omnes falsæ, etiam duæ con-
tradictoriæ essent simul falsæ.

Ratio 2æ partis est, quia ex veritate dua-
rum particularium, non sequitur veritas
duarum universalium, & ex consequenti
non intertur veritas duarum contradicto-
riarum. Imò potius ex falsitate duarum
universalium sequitur veritas duarum par-
ticularium, si enim falsa est hæc propositio
universalis: *omnis homo est justus*, vera erit
ejus contradictoria, *aliquis homo non est ju-
stus*, & ex falsitate hujus universalis, *nullus
homo est justus*, sequitur veritas contradi-
ctoriæ: *aliquis homo est justus*, cum er-
go duæ propositiones universales contrariæ,
in materiâ contingente possint esse falsæ,

poterunt duæ propositiones subcontrariæ in materiâ contingente esse veræ.

II *Lex 3tia pro contradictoriis est: Duæ propositiones contradictoriæ, nunquam possunt esse simul veræ, & nunquam simul falsæ: v. g. Omnis homo est risibilis, aliquis homo non est risibilis. Nullus homo est risibilis, aliquis homo est risibilis.*

Ratio est, quia idem non potest simul esse, & non esse, ut lumine naturæ notum est, sed in oppositione contradictoriâ idem de eodem semel affirmatur, quod sit, v. g. *omnis homo est risibilis*, & semel negatur quod sit, v. g. *aliquis homo non est risibilis*, ergo si vera sit propositio affirmativa: *omnis homo est risibilis*, non poterit esse vera propositio negativa, *aliquis homo non est risibilis*, unde natum est axioma. *Oppositio contradictoria est omnium maxima.* Tum quia involvit repugnantiam maximam, & hinc *inter duos contradictoria non potest dari medium.* Tum quia plus destruit, quam aliæ oppositiones, contraria enim & subcontraria destruunt qualitatem, & retinent quantitatem, contradictoria autem destruit utramque. Item oppositio contraria admittit falsitatem, & subcontraria veritatem duarum propositionum contingentium, contradictoria neutram admittit.

Lex quarta addi solet pro *Subalternis* (li- 12
 cet non spectet ad oppositionem propriè
 dictam, ut visum est N. 4.) si duæ propo-
 sitiones subalternæ sint in materiâ *uecessariâ*,
 vel *impossibili*, semper sunt simul veræ, vel
 simul falsæ. In materiâ necessariâ veræ sunt:
Omnis homo est animal, aliquis homo est animal.
 Falsæ: *nullus homo est animal, aliquis homo non*
est animal. In materiâ impossibili veræ sunt:
nullus homo est lapis, aliquis homo non est lapis.
 Falsæ: *omnis homo est lapis, aliquis homo est lapis.*

Ratio patet ex superioribus, quia in ma-
 teriâ necessariâ est necessaria *connexio* ex-
 tremorum, quæ semper verificat propositio-
 nes affirmativas, & falsificat negativas. Si-
 militer in materiâ impossibili est necessaria
repugnantia, quæ semper falsificat affirma-
 tivas, & verificat negativas. Si verò duæ pro-
 positiones subalternæ sint in materiâ *con-*
tingente, tunc falsa potest esse universalis
 vel subalternans, & vera particularis vel
 subalternata, non tamen econtrà vera potest
 esse universalis, & falsa particularis. Unde
 falsa est hæc universalis: *omnis homo est doctus*,
 & vera est hæc particularis: *aliquis homo est*
doctus, non tamen fieri potest, ut vera sit hæc:
omnis homo est doctus, & falsa hæc: *aliquis*
homo est doctus.

Ratio data est N. 9. quia ad falsitatem

propositionis universalis sufficit falsitas unius particularis, licet alia particularis sit vera, sed ad veritatem propositionis universalis, requiritur veritas omnium particularium.

ARTICULUS SECUNDUS.

De *Æquipollentia*.

13 **CONCLUSIO**: *Æquipollentia est convenientia duarum propositionum aliàs oppositarum, proveniens ex particula non, diversis signis additâ,*

Explicatur definitio: dicitur primò: *Convenientia duarum propositionum, quæ particulae ponuntur pro genere, per easque æquipollentia convenit cum synonymiâ propositionum, v. g. Tullius est Orator, Cicero est Orator.*

Dicitur 2dò. *Aliàs oppositarum, &c. Quæ particulae habent locum differentiae, per æquipollentiam enim duæ propositiones inter se pugnantes ita conciliantur, ut referant eundem sensum, eandem significationem, quantitatem & qualitatem, quod fit beneficio particulae non, quæ signo logico afficienti subjectum, tum antè, tum postponitur, v. g. aliquis homo non est albus, non omnis homo est albus. Pro claritate,*

14 **Advertendum** 1mò, *Ut particula non.*
fa.

faciat propositiones æquipollentes, utrobique sumi debet *neganter*, non *infinite*, quapropter minime debet afficere ipsum subjectum, sed *signum* subjecto appositum, & si particula *non* bis repeti debeat, semel ponenda est ante signum, & semel immediate ante copulam.

2dò. Signa, quibus dicta particula additur: ad faciendam æquipollentiam, debent esse vel ambo universalia, ut in contrariis, vel unum universale, & alterum particulare, ut in contradictoriis & subalternis, cæterum, si utraque propositio opposita penes se habeat signum particulare, ut in subcontrariis, æquipollentia fieri non potest, ut patebit infra N. 20.

Tertiò, Signorum æquipollentiam ex 16 his facile capies; Ly *non* præpositum signo facit illud æquivalere suo contradictorio, ut: *non omnis*, idem est ac *aliquis non*. Signo universali postpositum facit illud æquivalere suo contrario, ut: *omnis non*, idem est ac *nullus*, signo & antè & postpositum facit illud æquivalere suo subalterno, ut: *non aliquis non*, idem est ac *omnis*.

Ratio horum est, quia negatio *non* cum sit malignantis naturæ, destruit, quidquid post se invenit, ergo imò, præfixa signo
uni.

universali affirmativo, facit illud particulare negativum. 2do, præfixa signo universali negativo facit illud particulare affirmativum. 3to, præfixa signo particulari affirmativo facit illud universale negativum. 4to, præfixa signo particulari negativo, facit illud universale affirmativum. Si verò postponatur signo, relinquit quidem ejus universalitatem & particularitatem, quia non destruit, nisi quod post se invenit, destruit tamen affirmationem vel negationem signi, cum alterutram censetur post se invenire, hoc ipso, quo post se habet copulam, cui convenit affirmare vel negare, unde capiēs æquivalentiam signorum sequentem.

<i>Omnis,</i>	<i>Nullus non,</i>	<i>Non aliquis non.</i>
<i>Nullus,</i>	<i>Omnis non,</i>	<i>Non aliquis.</i>
<i>Aliquis,</i>	<i>Nonnullus,</i>	<i>Non omnis non.</i>
<i>Aliquis non,</i>	<i>Non omnis,</i>	<i>Nonnullus non.</i>

17 Quæres, Quot dentur Regulæ æquipollentiæ,

R. Tres, comprehensæ hoc vulgari versu:

Præ, *Contradic*: *post* *Contrà*: *præ* *post*que
Subalter:

Regula Ima pro *Contradictoriis* indicatur per *ly*: *Præ* *Contradic*: & ità sonat, ut duæ propositiones contradictoriæ fiant æquipollentes, particula *non* præponi debet signo sub-

subiecti sive in 1mâ sive in 2dâ propositione, v. g. hæ sunt Contradictoriæ: *omnis homo est animal, aliquis homo non est animal*, primam propositionem facies æquipollentem secundæ, dicendo: *non omnis homo est animal*, & secundam facies æquipollentem 1mæ dicendo: *non aliquis homo non est animal*.

Regula 2da pro Contrariis indicatur per 18 ly: *Post Contra*; & ità sonat: ut duæ propositiones contrariæ fiant æquipollentes, ponenda est negatio post subiectum & immediatè ante copulam alterutrius propositionis, v. g. hæ sunt Contrariæ: *omnis homo est animal, nullus homo est animal*, primam facies æquipollentem secundæ, dicendo: *omnis homo non est animal*, & secundam facies æquipollentem primæ, dicendo: *nullus homo non est animal*.

Regula 3tia pro Subalternis indicatur per 19 ly: *Præ postque Subalter*. & ità sonat, ut duæ propositiones subalternæ fiant æquipollentes, subiecto utriuslibet propositionis præponi & postponi debet ly non v. g. hæ sunt subalternæ: *omnis homo est animal, aliquis homo est animal*, 1mam facies æquipollentem 2dæ, dicendo: *non omnis homo non est animal*, secundam facies æquipollentem 1mæ dicendo: *non aliquis homo non est animal*.

Regu.

20 Regula pro Subcontrariis nulla datur, cum illæ non possint fieri æquipollentes, quocunque modo tractentur, ut supra dictum est. Sit exemplum: Hæ sunt duæ subcontrariæ: *Aliquis homo est animal, aliquis homo non est animal.* Si primæ anteponas negationem, dicendo: *Non aliquis homo est animal,* æquipollebit suæ contradictoriæ: *Nullus homo est animal.* Si postponas negationem, dicendo: *Aliquis homo non est animal,* tunc non æquipollebit suæ subcontrariæ, sed est eadem ipsa. Si antè & postponas negationem, dicendo: *Non aliquis homo non est animal,* æquipollebit suæ subalternanti: *Omnis homo est animal.*

21 Dubitabis. Quomodo subalternata negativa, v. g. *Aliquis homo non est albus,* fiat æquipollens subalternanti: *Nullus homo est albus.* Et ratio dubitandi est, quia secundum Regulam 3^{iam} debet subjecto subalternatæ præ- & postponi negatio, adeoque vel per tres negationes dicendum est: *Non aliquis homo non non est albus,* quod ineptum videretur, vel deberet dici: *Non aliquis homo non est non albus,* & hoc esset impertinens, cum *ly non* positum post copulam afficiat terminum, adeoque sumatur *infinite*; unde dicta propositio non æquipolleret suæ subalternanti, sed contradictoriæ, quia

Ipe

Spe&tatis duabus negationibus faceret hunc sensum: *Omnis homo est albus.*

R. Æquipollentia subalternatæ negativæ propter obscuritatem suam vix locum habet, insistendo tamen Regulæ 3tiæ dicendum foret: *Non aliquis homo non non est albus*, qui modus non omnibus Dialecticis improbatur. Possset tamen evitari multiplicatio negationis, imò, si hoc signum: *Non aliquis non*, mutaretur in æquipollens: *Omnis*, & unica negatio præponeretur copulæ, dicendo: *Omnis homo non est albus*, & hoc modo æquipolleret subalternanti: *Nullus homo est albus*, quia *omnis non*, est *nullus*. 2dò, si una tantùm negatio præponeretur toti propositioni, dicendo: *Non aliquis homo est albus*, & sic iterùm æquipolleret subalternanti, quia *non aliquis est nullus*.

ARTICULUS TERTIUS.

De Conversione.

CONCLUSIO I. Conversio est *Trans-²²* mutatio unius extremi totalis in alterum extremum totale, manente eâdem qualitate & veritate.

Explicatur. Ad hoc ut fiat legitima conversio, requiritur imò, ut totum prædicarum

catura propositionis *conversa*, vel quæ convertitur, fiat subjectum propositionis *convertentis*, vel in quam fit conversio, sed signum logicum stare debet à principio utriusque propositionis, NB. *dummodo subjectum sit illius capax*, ut: *Nullus homo est equus, nullus equus est homo.*

Dictum est NB. *Dummodo subjectum sit capax signi logici*, si enim convertere velis hanc propositionem: *Nullum brutum est Petrus*, non dices: *Nullus Petrus est brutum*, sed: *Petrus non est brutum.*

Requiritur 2dò, ut maneat perfectè iidem termini, tam quoad significationem, quàm quoad proprietates. Unde non valet hæc conversio: *Cæci vident, videntes sunt cæci.* Suppositio tamen proveniens à signis, in conversione per accidens, mutari debet, ut patebit infra.

Requiritur 3tò, ut ambæ propositiones, tam *conversa*, quàm *convertens*, sint affirmativæ, vel ambæ negativæ, ut: *Omnis homo est animal, aliquod animal est homo.*

Requiritur 4tò, ut, si propositio *conversa* sit vera, etiam *convertens* sit vera, non tamen opus est, ut, *conversa* falsâ, etiam *convertens* sit falsa. Ratio disparitatis est, quia conversio legitima est formalis consequentia propositionis *convertentis*

tentis ex propositione conversâ, ex vero autem nunquam sequi potest falsum, sed ex falso *per accidens* sequi potest verum, ut in P. 3. tradetur, unde hæc est bona conversio: *omnis homo est albus, aliquod album est homo*, & tamen ima propositio falsa est, & secunda vera. Ut conversio ex quâ maximè pendet ars syllogismorum, melius intelligatur:

Advertendum imò, quod accuratè observari debeat prædicatum propositionis, & si hoc ponatur implicite, propositio prius resolvenda sit, quàm convertenda, v. g. si converti debeat hæc propositio: *Sacerdos est in Ecclesiâ*; noli convertere sic: *Ecclesiâ est in Sacerdote*, sed prius resolve propositionem: *Sacerdos est existens in Ecclesiâ*, & tum converte: *aliquod existens in Ecclesiâ est Sacerdos*. Quod idem observandum est in verbis impersonalibus, ut: *hominem pœnitet peccati*, prius resolve: *homo est pœnitens peccati*, & converte: *pœnitens peccati est homo*.

2dò. Si verbum propositionis convertendæ sit in futuro, sæpè resolvenda est in participium ejusdem temporis, quod cum prædicato ejus propositionis ponendum est pro subjecto convertentis, interponendo copulam de præsentis, v. g. hæc propositio:

110 : *nullus Sacerdos erit Laicus, malè converteretur sic: nullus Laicus erit Sacerdos, ante igitur resolvenda est propositio hoc modo: nullus Sacerdos est futurus Laicus, & jam convertitur. nullus futurus Laicus est Sacerdos.*

25 3^o. Si Copula sit de præterito, v. g. *nullus puer fuit senex, tunc vel finge participium fuitus, & dic: nullus fuitus senex est puer, vel ejus loco utere particulâ olim, ut: nullus olim senex est puer, vel explica copulam per relativum, sic: nullus, qui fuit senex, est puer, vel ly fuit senex, sic exprime: est ingressus senectutem: & ita converte: nullus ingressus senectutem est puer.*

26 4^o. In propositionibus exclusivis, sive in quibus subintelligitur vocula exclusiva tantum, prius hæc particula propositioni convertendæ addi debet, ut bona conversio fieri possit, v. g. *nullus Baccalaureus est Magister, ut secundum Regulas converti possit, dicendum prius est: nullus tantum Baccalaureus est Magister, & tum convertitur: nullus Magister est tantum Baccalaureus.*

27 **CONCLUSIO II.** Conversio triplex est, *Conversio Simplex, Conversio per Accidens & Conversio per Contrapositionem.*

Declaratur: *Conversio Simplex fit, quando subjectum mutatur in prædicatum, & præ.*

& prædicatum in subiectum, ita ut maneat in utràque propositione *eadem quantitas*, id est, universalitas vel particularitas, & *eadem qualitas*, id est: affirmatio vel negatio, ut: *nullus homo est brutum, nullum brutum est homo.*

Conversio per Accidens fit, quando fit transmutatio extremorum, ita ut maneat *eadem qualitas*, mutetur tamen *quantitas*, ut: *omnis homo est animal, aliquod animal est homo.*

Conversio per Contrapositionem fit; quando extrema ex terminis *finitis*, per appositam particulam *non*, fiunt *infiniti*, & tum transponuntur, manente *eadem quantitate* & *qualitate*, ut: *omnis homo est rationalis, omne non rationale est non homo*, sed hujus conversionis per contrapositionem rarior est usus, *tum*, quia obscurior est, quàm ipsa propositio cujus explicandæ gratiâ adhibetur, *Tum*, quia non servit ad reductionem syllogisticam, cujus gratiâ conversio maximè inventa est. *Tum* denique, quia in conversione per contrapositionem, non tantùm transmutatur prædicatum in subiectum, & subiectum in prædicatum, sed termini planè mutantur, ex finitis in infinitos.

Quæres, Quænam propositiones conver- 28

tantur simpliciter, quænam per accidens,
& quænam per contrapositionem?

R. Conversio propositionum dignoscenda est ex sequente versu,

EccE, tibi, *simp*: ArmI; gErOs, *acc*:
ArmA, bOnO, *con*:

Ubi notandæ sunt vocales A, E, I, O, per quas designatur propositionum universalitas vel particularitas, affirmatio vel negatio, hoc ordine: A indicat propositionem *universalem affirmativam*. E *universalem negativam*. I, *particularem affirmativam*. O *particularem negativam*, quodiplum docent sequentes versus:

Afferit A, negat E, sed universaliter ambe,

Afferit I, negat O, sed particulariter ambo.

Præcedens igitur versus apperit conversionem propositionum modo sequente:

29 1^oid. EccE: Propositio universalis negativa convertitur (*simp*:) simpliciter in propositionem universalem negativam, Ut: *nullus leo est equus, nullus equus est leo.*

2^oid. tibi: Propositio particularis affirmativa convertitur simpliciter in particularem affirmativam, ut: *aliquod animal est rationale: aliquod rationale est animal.*

3^oid. ArmI: Propositio universalis affirmativa convertitur (*acc*:) per accidens in particularem affirmativam, ut: *Omnis homo est sensitivus, aliquod sensitivum est homo.*

4^{to}, g^{ER}Os: Propositio universalis negativa convertitur per accidens in particularem negativam ut: *nullus homo est latrabilis, aliquid latrabile non est homo.*

5^{to} Arm A: Propositio universalis affirmativa convertitur (Con:) per contrapositionem in universalem affirmativam, ut: *Omnis homo est vivens, omne non-vivens est non homo.*

6^o ò bono: Propositio particularis negativa convertitur per contrapositionem in particularem negativam, ut: *aliquis homo non est albus, aliquid non album non est non-homo.*

Habes igitur, quod propositioni universali affirmativæ conveniat modus convertendi duplex, *per accidens & per contrapositionem.* Propositioni particulari affirmativæ, unus: *simpliciter.* Propositioni universali negativæ, duplex: *simpliciter & per accidens.* Propositioni particulari negativæ, unus: *per contrapositionem.*

Dices. Propositio universalis affirmativa 3^o etiam potest converti simpliciter, ergo non tantum per accidens & contrapositionem. P. ant. Hæc est propositio universalis affirmativa, *omnis homo est rationalis*, sed illa potest converti simpliciter, dicendo: *Omne rationale est homo*, ergo.

R. D. ant. Propositio universalis affirmativa e iam potest converti simpliciter conversione *materialiter bonâ* C. ant. Conversione *formaliter bonâ* N. ant.

- 31^r Conversio potest esse tripliciter bona, 1^{mo}: *materialiter tantum* (quæ est conversio tantum apparenter talis) quando *vi materiae* vel ob necessariam connexionem terminorum utriusque propositio habet debitum sensum, regulæ tamen conversionis non servantur (ut contingit in objecto exemplo) adeo que conversio non est formaliter bona. 2^{do}. Conversio est bona *formaliter tantum*, quando in *materia falsa* servantur regulæ conversionis, ut: *nullus homo est rationalis, nullum rationale est homo.* 3^o. Conversio est bona *materialiter & formaliter* simul, quando in *materia vera* regulæ conversionis debite applicantur, ut: *Omnis homo est rationalis, aliquod rationale est homo.* v. etiam *de Nat. Argum. N. 6.*

- 32^r Dubitabit. Quomodo convertantur propositiones *singulares.*

R. 1^{mo}. Si propositionis singularis, & subjectum & prædicatum sint termini singulares, convertitur simpliciter, sive sit affirmativa, sive negativa, ut: *Cicero est hic Orator, hic Orator est Cicero, Aristoteles non est Virgilius, Virgilius non est Aristoteles.*

R. 2dò. Si subiectum sit terminus singularis, prædicatum sit terminus communis, propositio singularis convertitur per accidens, & quidem affirmativa in particularem, negativa in universalem, Exemplum prioris est: *Petrus est Logicus, aliquis Logicus est Petrus.* Exemplum posterioris est: *Petrus non est brutum, nullum brutum est Petrus.*

PARS TERTIA.

DE

*Pertinentibus ad Discursum vel
Argumentationem.*

INFORMATIO PRIMA.

De Argumentatione & ejus speciebus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Natura Argumentationis.

CONCLUSIO. Argumentatio est Oratio explicans illationem unius ex alio.

Explicatur: Dicitur imò: Oratio (& quidem perfecta) quæ particula est genus ad definitionem, divisionem, propositionem.

Dicitur 2dò: *Explicans illationem unius ex alio*, & hæ particule obtinent rationem differentie, & sic intelligendæ sunt: Argu-